

LŐRINCZ ANDREA¹**Az állami gondozott fiatalok képe jóról és rosszról**

Az ember morális fejlődése kisiskolás korban éri el azt a szakaszt, melyben ítéletei már többnyire autonómak. Az, hogy egy egyén életében mit jelent a „jó”, és mi számít „rossznak”, az a gyermekkori élethelyzetek, örömeik és traumák függvényében körvonalazódik; ezek hatására egy átlagos fiatal 14 éves korára már képes önálló érvekkel alátámasztani személyes ítéleteit. De hogyan alakul a morális fejlődés a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek személyiségében? Miként befolyásolja meggyőződéseiket a bántalmazó szülői közeg, hogyan hat a kérdésre az ingerszegény intézményi környezet és a sorstársakkal való folyamatos összezártság? Kutatásom során strukturált interjúk segítségével kívánom megválaszolni a feltett kérdéseket. Olyan 14 és 18 év közötti fiatalokkal folytattam beszélgetéseket, akik többszörösen traumatizált élethelyzetből kényszerülnek megítélni, hogy számukra ki a jó, és ki a rossz ember.

1. Bevezetés

Ki számunkra a jó ember, és kit tekintünk rossznak? Az utcán sétálva, a munkahelyen, az iskolában, az online felületek böngészése közben milliónyi szociális inger éri az embert. Egy aktívan töltött nap folyamán számtalan – szándékos és szándékolatlan – ítéletet alkotunk embertársainkról. Ahogyan megítéljük valaki küllemét, jellemét, hogy leülünk-e mellé a buszon, olyan spontaneitással születik meg a döntésünk arról is, hogy az illető vajon jó vagy rossz ember. Az ember morális fejlődése kisiskolás korban már eléri azt a szakaszt, melyben ítéletei többnyire autonómmá válnak, személyes belátásai alapján alakítja ki saját értékrendszerét. Ha a jó és a rossz kialakulásának folyamatát vonjuk vizsgálat alá, elmondható, hogy ebben a legmeghatározóbbak a gyermekkori élethelyzetek, családi és társadalmi hatások, a megélt örömeik és traumák. Ezeket a tényezőket megtapasztalva egy átlagos fiatal már 14 éves korára képes önálló érvekkel alátámasztani személyes ítéleteit (Piaget, 2004).

De hogyan alakul a morális fejlődés és ítéletalkotás a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek személyiségében? Miként befolyásolja meggyőződéseiket a bántalmazó szülői közeg, és hogyan hat ítéleteikre az ingerszegény intézményi környezet és a sorstársakkal való folyamatos összezártság? Kutatásom során ezekre a kérdésekre keresem a választ, kiemelt

¹ demonstrátor; Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar Tanárképző Intézet; lorinczandrea9@gmail.com

figyelmet szentelve annak, hogy miként történik egy többszörösen traumatizált élethelyzetből való ítélethozatal a jó és rossz emberek tekintetében.

2. A kutatás bemutatása

Kutatásomat Magyarország három nagy gyermekotthonának egyikében végeztem. Az 1997. évi gyermekvédelmi törvény értelmében „*a gyermekotthon otthont nyújtó ellátást biztosít az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermekek számára*”². Azokkal a gyerekekkel találkozhatunk itt, akiknek családi körülményei nem tudták biztosítani a gyermek egészséges testi-lelki-mentális fejlődését.

Korábbi kutatásom alkalmával (Lőrincz, 2017a) a szakmai vezetővel készített interjúmnak köszönhetően kristályosodott ki a kép az itt élő fiatalok múltjáról és az intézményes nevelésbe kerülésük okairól. Ebben az intézményben elsősorban olyan fiatalokkal találkozunk, akik családon belüli erőszak, illetve gyermekbántalmazás áldozatául estek. Kiemelésüket megelőzően egytől egyig fizikai, érzelmi vagy szexuális abúzusnak, illetve tartós elhanyagolásnak voltak kitéve (Herczog, 2007).

A megszólított fiatalok ebből a sajátos intézményi közösségből kerültek kiválasztásra. Mindez két szempont alapján körvonalazódott: a megkeresett fiatalok 14 és 18 év közöttiek legyenek, valamint a kutatás ideje alatt az intézményben tartózkodjanak. A kutatási időszakban (2017 februárja-márciusa) 20 ilyen fiatal tudtam felkeresni, akik mindannyian hozzájárultak a kutatásban való részvételhez. Nemi és életkori megoszlás tekintetében kiegyenlítettnek tekinthető a minta: 13 lánnyal és 7 fiúval készítettem interjút, akik 4–6 fős arányban képviseltették magukat a különböző életkori kategóriákban. Interjúalanyaim közül tízen általános iskolában, heten szakiskolában és egy fő szakközépiskolában tanul. Két 17 éves lány már befejezte tanulmányait.

Kutatásom alapvetően antropológiai jellegű kvalitatív kutatás, mely résztvevő megfigyelésen és strukturált interjúk felvételén alapszik. Az interjúk során elsősorban arra voltam kíváncsi, hogy milyen a fiatalok szemében a „jó” és a „rossz” ember. Arra kértem őket, hogy döntéseiket a meghatározó tulajdonságok, cselekedetek, valamint saját ismerőseik tükrében indokolják. E kérdés kontextusba helyezésének érdekében az „egész világ” morális állapotáról alkotott képüket és önmaguk értékelését is vizsgálat alá vontam.

---

² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekvédelemről és a gyámügyi igazgatásról

3. A fejlődő morál

Az erkölcsiség, a moralitás általában azt jelöli, hogy magatartásunk és cselekedeteink minden esetben erkölcsi megítélés tárgyaként vannak jelen. Így – mint megítélt és mint megítélő – minden ember az erkölcsiség valamilyen állapotában van, valamilyen szempontból ítéletet alkot saját és mások cselekedeteiről. Ennek a moralitásban való aktív részvételnek köszönhetően az ember mindig szubjektív viszonyban áll az erkölcsi normákkal. Ez a személyes viszony lesz az ember életében maga az erkölcsiség (Hanák, 1993).

Piaget (1970) elmélete szerint az erkölcsi ítéletalkotás minősége alapvetően az egyén környezetéhez való viszonyulásának függvényében alakul ki. Ez a viszonyulás befolyásolja, hogy az egyén miként reprezentálja a fennálló normákat saját döntéseiben és ítéletalkotásaiban. Ahogy azt a fejlődéslélektannal foglalkozó számos kutató hangsúlyozza, a gyermek életében a környezeti hatások, a társadalom s főként a család tekinthetők az erkölcs közvetítőinek. A szocializáció hosszas folyamatában a család az elsődleges modell szerepét foglalja el. A szülő az a minta, melyet a gyermek minden esetben követ. A szülők társadalmi helyzete, társadalomhoz való viszonya, nevelési szokásai, a megteremtett szociális háttér és az abból fakadó motivációs tényezők mind szerepet játszanak a gyermek személyiségének, így erkölcsének, morális ítéleteinek formálódásában (Bagdy, 1995). A személyiség kialakulása a gyermekkor végén a szabályok és értékek autonóm rendeződésével, valamint az akarat megszilárdulásával kezdődik. Ez a személyes akarat válik később az erkölcsi tendenciák beépülésének felelősévé (Piaget, 1996).

De mi történik akkor, ha a gyermek életében megjelenő szülői hatások elsősorban bántalmazó szülői közegként testesülnek meg? Hogyan jelennek meg az ismertetett tényezők, ha a gyermek intézményes közegben, közvetlen családi hatások nélkül kényszerül nevelkedni? Ezekre a kérdésekre a következőkben választ kaphatunk.

4. A fiatalok azt gondolják a világról...

„Vannak olyanok, akik börtönbe kerülnek, nem foglalkoznak az életükkel, sem azzal, hogy mi van a gyerekükkel. De vannak jó emberek, akik segítenek másokon, akik adományoznak. Remélem, kb. ugyanannyian vannak.” (L03) – a hasonló gondolatok hallatán felcsillan még a remény, hogy pozitív képe van a fiataloknak az őket körülvevő világról. Azonban ha tüzetesebben megvizsgáljuk a kérdésekre adott válaszaikat, cseppet sem mutatkozik rózsásnak

a kép. A megkérdezett 20 fiatal közül 11-en értékelik úgy, hogy a világ úgy rossz, ahogy van, 3-an tekintik jónak, s további 6 fő nem tudja megítélni az össznépeség morális összetételét. Ha szemügyre vesszük azt az állítást, hogy a „világon több rossz ember van, mint jó”, akkor a fiatalok vélekedései alapján a következő nagyobb blokkokat különíthetjük el:

- (1) Az emberek nemtörődömsége teszi rosszá a világot.
- (2) A bűnözés mértéke kezd elharapódzni, túl sok a bűnöző.
- (3) A személyes rossz tapasztalatok nem engedik látni a jót.
- (4) Az emberek előítéletesek, és lenézik a tőlük különbözőket.
- (5) A média jellemzően a világban történő rossz közvetítésére fekteti a hangsúlyt.

Jól látható, hogy a mindennapi személyes történetektől kezdve a közvetlen környezeten át a médián keresztül érkező hatásokig, minden platformon bizonyíthatóan megjelennek az ítéleteket befolyásoló tényezők. Az ítélethozatal során általában jellemző az atomisztikus gondolkodás, vagyis hogy személyes sérelmeiket helyezik fókuszba. Azonban a mások szerepébe való behelyezkedés és a nézőpontváltás képessége sem hiányzik az ítéletek mögül. Ezt bizonyítják az alábbi példák: „sokan elítélik az ilyeneket. Mondjuk, itt vagyunk bent mi, és egy kalap alá vesznek minket. Ha az egyik olyan, akkor azt gondolják, hogy a másik is olyan, pedig nem is ismerik. Úgy ítélnék meg embereket, hogy nem is ismerik. Szerintem ezért rosszak az emberek” (L01). „Sétálok az utcán és látom, hogy mennyi ember szenved, és simán elmennek mellettük. Rájuk sem néznek. Meg ott az a sok ember, aki kirakja az állatokat az utcára, és magára hagyja őket” (L06).

Nemcsak az őket ért és az őket érintő sérelmek alapján alakul ki a világról való benyomásuk, hanem az osztársadalmi problémák is mélyen megérintik a fiatalokat. Csupán 2 esetben fogalmazódott meg olyan konkrét gondolat, mely a saját életük zátonyra futását helyezte fókuszba. „Ahol én voltam, mindig csak a rossz jött. Mindig csak a rossz. Mindig rosszat kaptam” – hajtogatja egy 16 éves várandós lány, mélyen elmerülve személyes tragédiáiban. Összességében mégis a decentráálás, vagyis az övéktől különböző nézőpont átvétele (Piaget, 2004) a jellemző.

Ez a folyamat akkor is életbe lép, amikor arról beszélünk, hogy a „világon több jó ember van, mint rossz”. Ez esetben két kategóriát állíthatunk egymás mellé, amelyek jobba teszik a világot:

- (1) Vannak, akik segítenek másokon.
- (2) Sok család él együtt.

Tehát elsősorban az egymásra való odafigyelés, a társadalmi segítségnyújtás és egyes családok összetartása, összetartozása jobbítja a világunkat.

Szűkítve a világ keretein, és egyének szintjén folytatva a vizsgálatokat észrevehető, hogy sokkal erőteljesebben lépnek be a személyes tapasztalatokból, átélt sérelmekből táplálkozó ítéletek. A jó emberekről való gondolkodás sokkal szaggatottabban, nehézkesebben működött, mint a rossz emberek leírása. A jó ember jellemzése során kevesebb elemből álló és differenciálatlanabb tulajdonságlista állt össze (1. táblázat).

Mitől jó az ember?	
EMOTÍV (érzelmi jellegű)	<i>kedves; megértő; rendes; odafigyelő; barátságos; jószívű; aranyos; nem nagyképű</i>
MUNKAVÉGZÉS	<i>dolgozik; pénzt keres; ellátja a gyermekeit; elvégzi a dolgát</i>
SEGÍTSÉGNYÚJTÁS	<i>segít; kihúz a bajból; mindig számíthatsz rá; szívességet tesz</i>
TISZTESSÉGESSÉG	<i>nem hazudik; nem beszél ki; nem lop; nem csal; nem ver át; becsületes; tisztességes</i>
TANULÁS	<i>iskolába jár; okos</i>

**1. táblázat. A jó emberekre jellemző tulajdonságok kategorizált listája
(az előfordulás gyakoriságának csökkenő sorrendjében)**

A táblázat az egyéni elbeszélések során felsorakoztatott tulajdonságokból kirajzolódott dimenziókat mutatja be. E dimenziók esetén a legtöbb kiemelt tulajdonságot az emotív, érzelmi alapokon nyugvó kategória hordozza magában. Elsősorban a *kedvesség*, a *megértés*, a *másokra való odafigyelés* és a *barátságosság* kiemelése a jellemző. Ezekkel szoros összefüggésben áll a *segítségnyújtás* és a *tisztességesség* fontossága. Ezt szemléltetik a következő példák: „*kedves, becsületes, amit manapság nem nagyon találni. Nem beszél ki a hátad mögött, nem ver át*” (F07). „*Segítőkéssz, kedves, barátságos, nem beszéli ki a másikat, őszinte*” (L11). Olyan tulajdonságok ezek, melyek csekély mértékben jelennek meg múltbeli és jelenlegi életük során. Azok a felnőttek, akikben felfedezik ezeket a tulajdonságokat, útmutatóvá, példaképpé válnak az életükben (Karlovičs–Juhász, 2017).

Ha visszajára fordítjuk a képet, és azt vonjuk vizsgálat alá, hogy melyek a legelítélendőbb „bűnök”, amit egy ember elkövethet (2. táblázat), akkor alapvetően a tisztességtelenség

megjelenése dominál. A hazugság, mások elárulása és cserbenhagyása főbenjáró bűnnek minősül, főként, ha ez a kortárs csoportban, baráti társaságban fordul elő. Hiszen a gyermekotthonban vagy intézeti keretek közt nevelkedő fiatalok esetén elsődleges fontosságú a baráti kapcsolatok stabilitása. A felnőtt világban való mérhetetlen csalódottságuk egyértelműen ahhoz vezet, hogy a kortárs csoport válik számukra kapaszkodóvá (Kozéki, 1993), és ha ebben a közegben is csalódás éri őket, kötődések nélkülinek, parttalannak tekintik az életüket. „*A legrosszabb, ha valaki kétszínű, álszent, mindig azt nézi, hogy lehet a másikat bajba keverni, rosszindulatú*” (L11) – mondja egy interjúalanyom, és egy társa így egészíti ki ezt a gondolatot: „*egy jó ember nem hazudik a társának, nem lop, nem csal, nem csinál rossz dolgokat*” (L09).

Mitől rossz egy ember?	
TISZTESSÉGTELENSÉG	<i>hazudik; csaló; belevisz a rosszba; kétszínű; elvárásai vannak, de semmit nem ad; nem tiszteli az anyját; nem tiszteli a nagyobbat; cserben hagy; kibeszél; álszent; átver; nem becsületes</i>
DEVIANCIA	
addiktív élvezetek	<i>drogozik; iszik</i>
mások ellen irányuló cselekedetek	<i>lop; verekszik; bántalmaz; idegeneket bánt; öl; rabol; leüti az embereket</i>
EMOTÍV	
attitűd	<i>lekezelő; nem törődik a gyerekével; nem segít másokon; nagyképű; kötekedik; átkozódik; káromkodik; nem lehet vele szót érteni; flegma; nem teljesíti a kéréseket; rosszindulatú</i>
indulati megnyilvánulás	<i>csúnyán beszél; kiabál a semmiért; nem gondolkodik, mielőtt cselekszik</i>
ISKOLA-, MUNKAKERÜLÉS	<i>iskola mellé jár; nem dolgozik</i>

**2. táblázat. A rossz emberekre jellemző tulajdonságok kategorizált listája
(az előfordulás gyakoriságának csökkenő sorrendjében)**

A további területek – a deviáns viselkedés és a különböző érzelmi megnyilatkozások – esetén a saját életük során (elsősorban családjukban) elszenvedett élmények felsorakoztatása jelenik

meg. Az alkoholizmus, a kábítószer-használat, a verbális és fizikai agresszió alkalmazása egyaránt elítélendő, nemcsak rokonnal és barátal szemben, hanem idegenek ellen irányulóan is. A megragadható személyes élményeikből adódóan egy differenciáltabb tulajdonságlista alakítható ki.

Mind a jó, mind a rossz megítélése kapcsán felmerül a tanulás és a munkavállalás fontossága. Azt feltételezhetnénk, hogy a nem megfelelő szülői minta, a dolgozó, a munkában sikereket elérő példaértékű felnőttek hiányában ezek az értékek háttérbe szorulhatnak. Azonban éppen ellenkezőleg, egyre inkább felértékelődnek az élet ilyen szegmensei. *„Az a jó, ha már fiatal korában iskolába jár, ha van rá lehetősége, akkor elvégez egy szakmát vagy gimnáziumot. Továbbiakban dolgozik, kereső ember”* (L04) és *„suliba jár, dolgozik, tanul, eltartja a családot”* (F06) – fogalmazzák meg a tanulás és a munka értékét, fontosságát a fiatalok.

Látható tehát, hogy általánosságban, konkrét személyek felidézése, megemlézése nélkül is sikerült egy szerteágazó, mégis csomópontokban meghatározható képet felállítani a világban élő jó és rossz emberek jelleméről. Mi történik azonban, ha személyes ismerősöket kívánunk társítani a kialakult képhez? Talán nem meglepő, hogy 20-ból 7-en a szüleiket nevezik meg az életükben megjelenő legrosszabb emberként (Lőrincz, 2017b), míg a legjobbak esetén – 12 alkalommal – a gyermekotthonon belül kialakult ismeretségek, elsősorban kortársak jelennek meg.

5. Így vélekednek magukról...

A világról és benne élőkről alkotott komplex kép mellett nem maradhat el az sem, hogy a fiatalok magukba tekintsenek, és belső vizsgálat alá vonják személyiségüket. Vajon jó ember vagyok én? – kértem, hogy tegyék fel maguknak ezt a kérdést. *„Vannak nekem is rossz napjaim, azt sem bírom, ha valaki hozzám szól, mert akkor egyből ugrok. Viszont, ha úgy van, mindenkinek segítek, annak is, aki nem úgy bánik velem. Mindig segítek. Bár mindig én szoktam a rövidebbet húzni”* (L11) – hangzott el a válasz, melyet egy másik követett: *„nekem van két gyereke, ikrek, két kislány. Elvették őket tőlem, és azért gondolom magam jó embernek, mert azon vagyok, hogy szeptemberben elkezdjek iskolába járni, letegyek egy szakmát, és dolgozzak benne. Vegyek egy házat, és dolgozzak tovább. Így vissza tudjam őket minél hamarabb szerezni”* (L04). Ki ezért, ki azért, de a megpróbáltatásaik ellenére többségében pozitív énképpel rendelkeznek. Ahogy azt a 3. táblázat mutatja, mások érzelmi támogatása, a segítségnyújtás és a tisztességes viselkedés teszi őket jó emberré (ahogy azt korábban az „átlag” emberek kapcsán is kiemelték). Csupán 2 fiatal tekintette magát rossz embernek, azzal indokolva döntésüket,

hogy gyakran csúnyán beszélnek másokkal, illetve hirtelen felindulásból képesek kárt tenni a környezetükben (ezeket a tulajdonságokat általánosságban is elítélik).

Mitől vagyok jó ember?	
EMOTÍV (érzelmi jellegű)	<i>együtt érez másokkal; rendes; jószívű; kedves; szereti az öccsét; nem beszél csúnyán másokkal; nyitott</i>
MUNKAVÉGZÉS	<i>dolgozni akar</i>
SEGÍTSÉGNYÚJTÁS	<i>tanácsokat ad másoknak; az utolsót is odaadja; segít; szétesztja, ami az övé</i>
TISZTESSÉGESSÉG	<i>beismeri a hibáit; nem bánt senkit; nem hazudik, betartja a szabályokat</i>
TANULÁS	<i>elkezd iskolába járni; szerez egy szakmát; jó jegyeket hoz</i>

3. táblázat. A fiatalok önmagukról alkotott "jó ember" képének kategorizált tulajdonságlistája

A táblázat a cikk szerzőjének munkája

Azonban függetlenül attól, hogy jelen pillanatban jó vagy rossz embernek tekintik magukat, a jövőjükéről nyilatkozva egyöntetűen jelentették ki, hogy elengedhetetlen számukra, hogy jó emberek legyenek. A kapott válaszok három dimenzióban helyezhetők el. Megjelenik a

- (1) a család fontossága,
- (2) a társadalmi megítélés fontossága,
- (3) a munka fontossága.

A válaszok számarányát figyelembe véve elsődleges fontosságú a stabil családi körülmények megteremtése (bővebben: Lőrincz, 2017b), azonban a társadalomban betöltött státusz sem elhanyagolható. Átlátják azt, hogy csak állandó munkavállalás mellett kerülhetik el a szüleik által elkövetett hibákat, és teremthetnek stabil körülményeket a gyermekeiknek. Valamint a kívánt társadalmi megbecsülésért is dolgozni kell, a munkahelyen és emberileg egyaránt. „*Azt kapsz, amit adsz*” (L06) – mondja egy lány, bízva abban, hogy ha segítőkész és tisztességes lesz a jövőben, akkor a világtól ő is ezt kapja majd vissza.

6. Mit kezdjünk ezzel?

Ahogy a leírtak mutatják, egy traumatizáló családi környezetből kikerülve, és az intézményes nevelés keretei között is képesek a fiatalok verbalizálni az egyénről és a társadalomról alkotott nézeteiket. Értékelésük alapján elmondható, hogy személyiségükben kialakultak a társadalmi normához igazodó erkölcsi ítéletek, meggyőződések. Azonban mi a garancia arra, hogy ezek az erkölcsi meggyőződések valaha erkölcsi magatartássá válnak? Hogy az elképzelt, egész életen át tartó munka és stabil család egykor valóság lesz? Példamutató családkép hiányában, és a családi életre alig nevelő intézményesült rendszerben hogyan válhat mindez sajátjukká?

„*Rossz emberből van már elég, de jó emberből még több kell erre a világra*” (L09) – sóhajtott fel búcsúzásakor egy lány. S ebben a gondolatban rejlik minden üzenet magja. Pedagógusként, szociális munkásként, felelős értelmiségiként és magánemberként egyaránt példát kell mutatnunk ezeknek a fiataloknak. Az oktatásban, az intézményi ellátásban, az utcán sétálva is figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a viselkedésünkkel jobbra tegyük a környezetünket. Élhetőnek és küzdelemre érdemesnek kell találniuk ezt a világot ahhoz, hogy leküzdhessék a családi kötelekeként hordozott devianciákat. Ezen az úton kell fogni a kezüket. Recept és szabályzat nincs, csupán segélykiáltások a szemléletváltásra. Egy erős nézőpontváltásra, ami, bár nem a megoldás, de ez az első lépés.

BIBLIOGRÁFIA

1997. évi XXXI. törvény a gyermekvédelemről és a gyámügyi igazgatásról. [online] https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700031.TV [2017.06.05.]
- Bagdy, E. (1995). *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Hanák, K. (1993). A különböző szociális háttérrel rendelkező gyermekek erkölcsi, morális fejlődése. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis nova series: Sectio Paedagogicae et Psychologicae*, 21. évf. 1. szám, pp. 233–250.
- Herczog, M. (2007). *Gyermekbántalmazás*. Budapest: Complex.
- Lőrincz, A. (2017 a). Élet - Képek. *Tani-tani Online*. [online] 2017. március 5. http://www.tani-tani.info/elet_kepek [2017. 06. 05.]
- Lőrincz, A. (2017 b). A családról – kívülállóként. *Tani-tani Online*. [online] 2017. június 1. http://www.tani-tani.info/a_csaladrol_kivulallokent [2017. 06. 05.]

- Karlowits – Juhász, O. (2017). Példakép, másképp – gyermekotthonban élő gyerekek példaképválasztásainak kvalitatív vizsgálata. In: Nagy, Á. (szerk.), *Tizenkilencre lapot? Szociálpedagógia a XXI. században*, (pp. 301–318). Budapest: Pallasz Athéné Egyetem – Iuvenis Ifjúság szakmai Műhely
- Kozéki, B. (1993). *Nevelőotthon – nevelő otthon, Erkölcsi érzelem, ítélet és viselkedés iskoláskorban*. Fót: Károlyi István Gyermekközpont
- Piaget, J. (1970). A gyermek kétféle erkölce. In: *Válogatott tanulmányok*, (pp. 407–439). Budapest: Gondolat
- Piaget, J. (1996). *Hat tanulmány*. Budapest: Piaget Alapítvány
- Piaget, J. (2004). *Gyermeklélektan*. Budapest: Osiris Kiadó

LÓRINCZ, ANDREA

JUDGEMENT OF CHILDREN'S HOME YOUTHS ON GOOD AND BAD

The moral evolution of the human beings reaches the point where they are able to make autonomous decisions at school age. Delightful and traumatic experiences of childhood shape an individual's perception of "good" and "bad", so by fourteen years of age they can argue for their personal judgements. But how does the moral progression form in the personalities of children raised in children's homes? How does hurtful parenting influence their confidence? How does the system which takes them out of their families guide them? How do the less impulsive institutional atmosphere and the constant seclusion from their peers influence them? I intend to answer these questions with structured interviews. The interviewees were young adults between the age of 14 and 18 who were forced to decide who is good and bad based on multiplied cases of traumatizing situations in life.